

**Bəhmən
SULTANLI**

Bu deyim bir vaxtlar çox işləndi. Qısa müddətdən sonra etnik separatçılığın baş verməsini bu deyimlə bağlayanlar, ona mənfi imic qazandıranlar tapıldı. Elə bir durum yarandı, bu deyim daha çox işlədilər belə, ondan imtina etdilər. Düzünə qalsa, bu deyim etnik anlamda işlədilsəydi, 'türkün dostu yalnız türkdür', ya da 'türkün türkdən başqa dostu yoxdur' deyilirdi. 'Türkün dostu türkdür' deyimini 'türk dostunu da türk sayır' deməkdir. Bunu rus 'rusun dostu rusdur'; ləzgi 'ləzginin dostu ləzgidir'... kimi işlədə bilər. Belə deyim dostla olan ehtiramı işarədir, dostluq düsturudur.

Vətəni sevmək

Vətəni ona görə sevir və müqəddəs sayırlar - o, insana, onun doğmalarına, əzizlərinə yaşamaq üçün təmənnasız olaraq yer verir, hava, su, çörək, verir, önlərinin cəsədini qoynunda, ruhunu səmasında saxlayır.

Vüqarlı adam

Mənsub olduğu dövlət ədalətli, qüdrətli, Vətəni bölünməz, milləti bütöv olan adam dünyanın qürurlu, vüqarlı olar.

Təsadüf

Bu anlayış nisbi anlayışdır. Hər hansı şeyin və ya olayın doğuşunu zəruri edən nəsnələr aradan götürülmüş olsa, həmin şey və ya olayın doğuşu təsadüf kimi görünür. Ona görə də bizim "təsadüf saydıqlarımız" nə varsa, onu zəruri edən nəsnələrin üzə çıxmadığı ucbatından "təsadüf" kimi ortaya çıxır. Buna aid misallar "təsadüf sayılan" şeylərin sayı qədərdir.

Yaxşılıq

Yaxşılıq başqasına təmənnasız əl tutmağa, dəstək olmağa deyilir. Ancaq, yaxşılıq edilən adam yaxşılıq edəne, onun ulusuna, Vətəninə ziyanlı ola bilərsə, ələsinə yaxşılıq etmək ziyanlı ola bilər. Belə olmasa, əl tutma yaxşılıq sayılır, itirilərsə, heç nə olmaz.

Təmənnalı "yaxşılıq"dan fəsad gözləmək mümkündür.

Yaxşılıq imkanları

Ara-sıra ən yaxşılardan daha arıq yaxşılıq umanlar, buna nail olmayanda belələrdən imtina edənlər tapılır. Düşüncülər, yaxşılıq etmənin də həddi var, Bu həddi aşmaq ifrata varmaqdır, Yanlışla gətirib çıxara bilən yoldur. Belələri sonda yaxşılıqların hamısını eyni adamda tapa bilməyib ondan inciyir. Bundan çıxış yolu tapa bilməyib çəqir-çəqir vurnuxur.

Ziyalı

Ziyalı yüksək savadlı, zəngin bilikli, böyük dünyagörüşlü, təmiz əxlaqlı, sağlın mənevəyətli, xalqın dərdini anlamaq, ona təmənnasız xidmət etmək ehtirası olan, o, bu keyfiyyətləri başqalarına da aşıllamaq, xalqı ziyalandıra bilmək qabiliyyətinə malik olan əlçatmaz insan kimi təsəvvür olunur. Bununla, Ziyalı həm də yaxşını yamandan, ağı qaradan ayırmaq bacarığı ilə seçilən, xalqın xeyrindən, şərinə özünü təcrid etməyən insanlardır. Xalqın ziyalı yüzlerce, minlerce deyil, barmaqla sayılacaq qədər az olur. Ziyalılıq insan keyfiyyətlərinin, insana

xas dəyərlərin alələrindən biridir. Ona görə də hamıda bu zirvəyə çatmaq istəyi, bu zirvəyə çatmaq əzmi tərbiyə olunmalıdır. Çoxları özünü ziyalı sayanda, bəziləri öyrənməyə deyil, öyrətməyə çalışanda öyrənlərin sayı azalar, xalqın özəl səviyyəsi aşağı düşür. Öyrənmək istəyənləri öyrətmək istəyənlərindən artıq olan millət yüksəliş yolu tapmağa qadirdir. Çünki öyrədən özünü də öyrənmək marağında olur. Ziyalını o cür təsəvvür etdiyimə görə özümə ziyalı demək iddiasına düşməkdən çəkinirəm.

Zülmə, ədalətsizliyə dözmək

Xalqın zülmə, ədalətsizliyə müqavimət göstərməməyi onun ölümü üçün başlıca şərtir. Bu ölümün zamanı öz-özünə müəyyənleşmir...

du? Bakını qırğından qurtarmaq... xəyanətdirmi? Məncə tarixi vərəqləyib söz demək gərəkdir. Baş girməyən yere bədən soxmaq ağıllı iş deyil.

Qəliz sözlər

Böyük Mirzə Cəlil "demokratiya, pülüralizm..." kimi qəliz sözlər işlədib dolaşq cümlələrlə danışanları izteha hədəfinə çevirərək özlərini göstərmək istədiklərini deyir. Ey böyük insan! Belə soydaşların indi daha da çoxalıb. İndi onlar xalqın anlamadığı sözlərlə danışırlar. Xalqla öz dilində danışanların sayı durmadan azalır. Bəs buna nə ad qoyursan, ey böyük ustad?!

Qırışımız açılmayıb

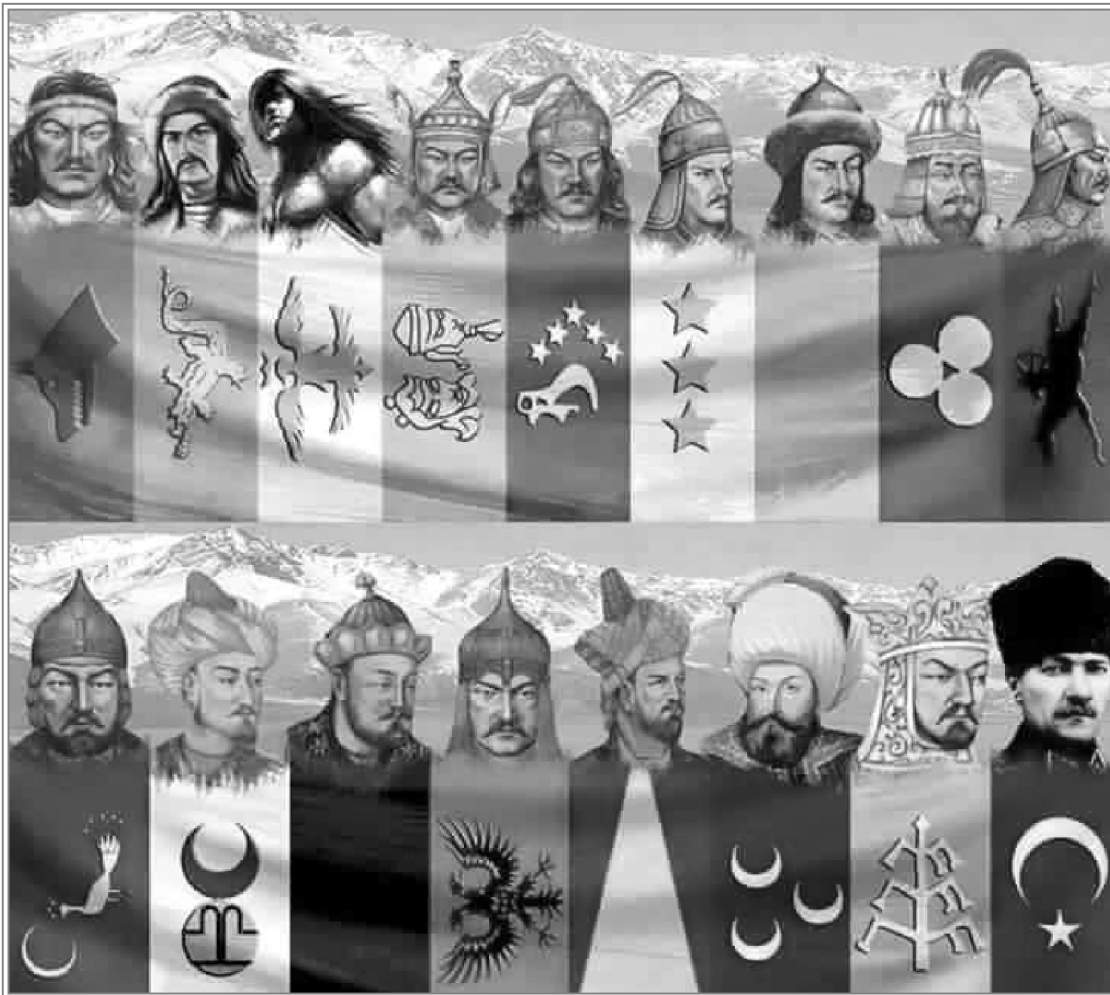
Biz 70 illik bolşevik hakimiyyətinin acısını yaşayırdıq. Qırışımızın açılması üçü uzun illər lazımdır. İmperiya səlahiyyətləri deyəndə otur, oturmalı idik. Deyəndə dur, durmalı idik. Bu, insanda kölə psixologiyası tərbi-

şücaəti gəncliyin canındadır. Ona görə də gəncliyə qarşı ümudsuz olmaq beyindən məhrum olmaq deməkdir. İndi siyasətdə gənclərdən ibarət möhtəşəm bir siyasətçilər ordusu yaranır. Onları yetişdirənləri də, gəncliyimizi də alqışlamağa dəyər. Dediklərim bu fikirdə olanlara dəstəkdir. Belə fikirlərdə güclü məntiq, elmi özü var.

Ona xalq sevgisi var

Məhəmmədəmin Rəsulzadə haqqında ədalətsiz fikir söyləyənlərin ona qarşı düşmənçiliyinin özlərində nəyin dayandığını anlamıram. Adının çəkilməsinin belə, 70 il yaşaqlanmasına baxmayaraq onu bütöv bir xalq sevirse, ona bütün dünyada rəğbət bəslənirsə, o, dünya siyasətçiləri arasında qürurverici yərə sahibsə bundan öz xalqı qürur duymalıdır, onunla öz xalqı fəxr etməlidir. Şərəfsiz insanların onu düşmən kimi qəbul etməsi ona olan məhəbbəti birə-on artırı.

Türkün dostu

Fars - erməni qardaşlığı

İrandakı şovinist şilər müsəlman təriqətinə aid edilirlər, Onlar sünni müsəlmanların özlərinə qardaş saymırlar.Şilər müsəlman olduqları haqda, bəzən sünni müsəlmanları deyil, xristian erməniləri qardaş sayırlar. Özü də islam abidələrini yer üzündən silən, məscidləri dağıdan, təhqir edən erməni xalqını? Bunu necə anlamaq, İran şilərini, İran Ayətullahları? Onlar əslində başlanndakı əmmaməyə belə, sayıq qoymurlar. Onlar da ermənilər kimi təmördən yararlanırlar. Onların hər ikisi dinlərinə görə kimdirərsə, millətlərinə görə də odurlar. Ancaq, görəsən erməni Ayətullahların olumu?.

Qırğından xilas xəyanəti"

Əqidəcə düz olmayan bəzi yurddeşlərimizi Türkiyə ilə münasibətlərə ləkə salmaq istəyirlər. Onlar Türkiyəni bizim xilasçımız yox, bizim ziyançımız kimi qələmə verməyə çalışırlar. Bizim düşmənimiz indi Türkiyəmi ol-

ye edirdi. Kölə psixologiyalı insanın heç nə özünün olmur və özünün heç nəyi olmur. İndi isə, durum tam fərqlidir. İndi qırışımız açılmaqla da özge problemlər yaşamaqla olur. İndi torpaqlarımızın 20 %-i erməni işğalı altındadır. Haqqımızı bərpa etmək üçün erməni məkirini ilə əlbəyaxa qalmışıq. Ancaq o zamanlar heç nə özümüzün deyildi. Ad da imperiyanın idi, dad da. İndi adın 80 %-i, 20 %-nin də qaytarılmaq umudu özümüzündür, dad başqasının (dad özgenin demədim).

Vətənsəvrilik təbiəti

Bilindiği kimi dövlətin gücü, güvənci onun ordusunun gücündən formalaşır. Vətənin keşikçisi də dövlətin ordusudur. Ordu gənclərin sayəsində yaradılır. Gələcəyə inam gəncliklə bağlıdır. Vətənin, xalqın umudverici qüvvəsi gənclərdir. Çoxqun Vətənsəvrilik təbiətilik öncə gənclərə məxsusdur. Cəsurluq, qorxmazlıq, mərdlik, Vətəni dardan qurtarmaq eşqi, Vətən yolunda ölməyə getmək

Umu-küsü

"Uman yerdən küsərlər" deyimini "Atalar Sözü" qismində işlədirlər. Ancaq, "Atalar Sözü" "Müdrüklər Sözü" deməkdir. "Atalar Sözü"ndə küsməyə yer saxlanmır, barışmaq yeri axtarılır. Adam ərk elədiyi kəsdən nəyi isə uma bilər. Ummağa ərk çatanın istəməyə də ərk çatar. Kim deyir umma? Um, istə, ancaq küsməmək şərti!! Umduğu çatmayan da küsmək, küsmək üçün bəhanə tapmaqdır. Küsmək qəlbin təmizliyinin tanidicisi deyil.

Yüz sorunun bir cavabı

Sənə də yaxın adamlar üç qismə bölünür: bir qismi Atan və Anandır. Onlar sənə səmimiyyətdə, sənəni sirrini saxlamaqda birincidirlər; ikinci qismi bacıların və qardaşlarındır. Onlar sənə səmimiyyətdə, sənəni sirrini saxlamaqda ikincidirlər; üçüncü qismi dostlarındır. Onlar sənə səmimiyyətdə, sənəni sirrini saxlamaqda üçüncüdürlər. Birincilərə etibar ən yüksək həddədir; ikincilərə

rə etibarın var; üçüncülərə etibarın...

Şirniklənmək

Şirniklənmək nəyə isə maraqlı oyma, həvəsləndirmək, daha da maraqlandırmək, bir daha həvəsləndirmək, sövq etməkdir. Ola bilər, belə canfəşanlıqla sövq etməkdə başqa bir maraqlı nəzərdə tutulsun. Biri o birinə bir şey bağışlayırsa bu, doğrudan-dogruya bağışlanma kimi anlaşıla bilər. İkinci kərə bağışlama olanda bu, strateji maraqlı kimi şübhə doğura bilər. Ona görə bağışlama şəxsi bu cür düşünməli olar: görəsən, dostunun ikinci kərə şey bağışlamaqda məqsədi nədir?! Normal adamda bu şübhənin yaranması təbiidir. Normal olmayan adam belə bağışlamalar ucbatından şirniklənb qurulan tələyə düşə bilər.

Tarix

Tarix hadisələr xəzinəsidir: üstündən götürəndə tükənmez, üstünə gələndə "yüklənmez". Bu xəzinədən nə qədər öyrənsən, bəhrələnsən, tükənmez, qurtarmaz. Üstünə nə qədər əlavə etsən, dolmaz, daşmaz, artıqlıq eləməz

Cənnətlik Cənnət

Cənnət Əliyevlə tanışlığım uzun illər bundan öncə baş tutub. O, ziyalı saymağa haqq qazanmış bir şəxs idi. Çox böyük ziyalı, yüksək mənevəyətli, savadlı, səviyyəli, səmimi, anlaşıqlı şəxs və çox maraqlı insan idi. Bir zamanlar onunla tez-tez görüşürdüm, rastlaşırımdım. Onun çox dəyərləli sözlərini, söhbətlərini böyük maraqla dinləyirdim. Son iyirmi ildə isə, vur-tut üç-dörd kərə rastlaşmışdıq. Onun harada olması haqqında bilgim yox idi. İndi isə ölüm xəbərini mətbuatdan oxudum. Allah rəhmət eləsin!.. Doğum tarixi 30 oktyabr 1954-cü il, ölüm tarixi yenə 30-oktyabr 2014-cü il. Belə doğumla ölüm ancaq Cənnət Əliyev kim müqəddəs amallı, müqəddəs düşüncəli, müqəddəs şəxslərə qismət olar: 30 oktyabr 1954-30-oktyabr 2014. Hamının sevdiyi, inam və rəğbət bəslədiyi, mənimiz Əzizim saydığım Cənnət Əliyev 60 il yaşadı. Allah rəhmət eləsin.

Tarixdəki monqollar

Türk əsilli, monqol milliyətçə adlandırılan Çingiz Xan, Batı Xan kimi tarixi nəhəngləri olan bir xalqın aşığılanmağa layiq cəhətləri ola bilməz və yoxdur. Monqollar uzun müddət rusların başınındədalətli, xeyircil ağası olublar. Ancaq, bilinən səbəblərdən, ruslar onlardan incidirlər. Həmin o aşığılayıcı deyimə də ruslar icad eləyib və əsas işlədirlərdən birincisi olub. Mən Moskvada, keçmiş Leningradda bunun çox şahidi olmuşam. Mən bu şəhərlərdə olarkən həmişə monqolların aşığılanmasına qarşı faktlarla çıxmışam. Bakıda da öz arqumentlərimi deyirəm. Düzgün fikirlər saf adamlara məxsusdur.

Yalan

Aldatmaq və qandırmaq fikriylə söylənən söz, əsassız, gerçəyə sığmayan, doğru olmayan, qurama fikir. Yalan danışmaq, yalançılıq etmək, doğrunu qoyub doğru olmayanı söyləmək, danışarkən gerçəgi deməkdir.

Evin böyüyü birca yalan deyəndə arvad-uşaq beşini deyər. Böyük evə bir haram şey gətirəndə arvad-uşaq onunu gətirər. Böyük bir bəd əməllə məşğul olanda arvad-uşaq daha çox bəd əməllə məşğul olar. Evin böyüyü oxumağı sevməyəndə, öyrənməkdən, mütaliədən yan gəzəndə arvad-uşağın oxumaqları zəhləsi gədar, öyrənməkdən, mütaliədən yan gəzar.

Türkün dostu

əvvəli 14-cü səhifədə

Bu, nə deməkdir, bəy?

Çox sevdiyim böyük mütəfəkkirimiz (yazıçı, şair, publisist, filosof, tarixçi, ədəbiyyatçı) Əlisa Nicatın od püskürən yazısını Türkiyə-Azərbaycan münasibətlərinə zərbə kimi dəyərləndirirəm. Əlisa bəyin "Şah İsmayıl Xətai hər necə sərkərdə olubsa, bunu Azərbaycan xalqı bilir. Bunun türklərə heç bir dəxli yoxdur. Şah İsmayılın "zəifliyindən" türklər niyə narahat olur? Bunun onlara nə aidiyyəti var? Türklərin özününkülərdən xəbəri var? Bunun türklərə heç bir dəxli yoxdur" deməsi heç də gözlənilən deyildi. Çünki birincisi, onun dediyindən belə çıxır, onlar türkdürlər, bizsə ayn bir millət (məsələn, özünün də xoşu gəlməyən "azəri"). İkincisi, heç bir dövlət xadimi, yazıçısı, şairi... özəlləşdirilə bilməz. Zamanında Özünün fəxr etdiyi, doğma saydığı millət haqqında yaraşmayan sözlər demək də Əlisa Nicat kimi böyük bir mütəfəkkirə yaraşmır. Şah İsmayıl-Sultan Süleyman zamanında nələr baş veribse verib. Bunlar Əlisa bəyin o cür həqarətli fikirlər işlətməsinə haqq vermir. Bir də, Əlisa bəyin "...Atatürk Leninlə sazişə girdi, Azərbaycanı satdı. Lenin Atatürkə 200 ton qızıl verdi..." deməsi çox təəccüblüdür. Bəs, Belarusu, Ukraynanı, Qazaxıstanı, Özbəkistanı, Moldovanı... Leninə neçə ton qızıla satdılar və satan kim oldu? Tutaım, doğrudan da Atatürk Azərbaycanı Leninə 200 ton qızıla satıb. Deyək, satıbsa, pis eləyib. Yaxşı, satmasaydı nə olacaqdı? Adı çəkilən dövlətlərin hamısı Rusiyanın müstəmləkəsi olacaqdı, Azərbaycan yox?..

Məni çaşdıran odur, burada müzakirə etdiyim fikirlər Əlisa kimi böyük bir şəxsiyyətə yaraşan deyil.

Gözükölgəli

Hansısa çəkinəcəyi olmaq, özünü başqası yanında borclu bilmək, ya da hansısa qəbahətə yol vermiş adamın düşdüyü durum, qüsurluluq, qəbahətlik. Hansısa qüsuru, qəbahəti başqası tərəfindən bilinən və onunla danışmaqdan qaçan. Məsələn, birinə yaxşılıq eləyərsən, bilməz necə eləsin, bunu özünə yaxşılıq sanmasan da, o, buna böyük dəyər verir. İstəyər sənə bu yaxşılığın qarşılığını eləsin. Səni görəndə heç bilməz canını haraya qoysun. Səndən həmişə utanar, çəkinər. Bəzən elə olar, sən elədiyindən artığını eləyər, yenə özünü səndən borclu, gözükölgəli sanar.

Eləsi də var, sən onun hansısa, ehtiyacını ödəyərsən, o, çalışar hansı yollarlasa, onu heçə döndərsin. Yollar axtarar, çalışar sən təmin elədiyən ehtiyacının üstünü örtsün; çalışar, öz ehtiyacının təmin olunmasının hiss olunmasını dolayısıyla pərdələsin, elə eləyər, guya onun ehtiyacının ödənməsindən sən heç xəbərin yoxmuş, onu özü, ya da hansısa alayı bir adam təmin eləyib. Elə adam anlamaz. Ancaq bu ayıblı hərəkətləri onu əsil üzükölgəli eləyir.

Gediş yolları

İnsanın getməsi üçün həyatda iki yol var. 1. Bir yol var, sən olmayan, qadağan olunmuş, zavallı, yanı, cinayətli yol. Qadağan olunmasına məhəl qoymayıb bu zavallı yolla gedən şəxs cinayət törətmiş olur və cəzalandırılır.

2. Bir də var, sən olan, qadağan olunmamış, zavalsız, yanı cinayətsiz yol. Bu qadağan olunmamış, zavalsız yolla gedən şəxs cinayət törətməmiş olur və cəzalandırılmır.

Müxaliflər birliyi

Müxaliflərin daha sıx birliyinə ehtiyac olduğu bir zamanda təfriqəyə yol açan söhbətə nə ehtiyac?! Namizədliyini vermək fikrində olan şəxs zamanında bu barədə açıqlama versə yaxşı olmazmı? Öncə azad, ədalətli, şəffaf seçki keçirilməsinə inam olmalıdır. Bu, olandan sonra namzədlik söhbətinə başlamaq inandırıcı olar. Yaxşı, seçki komissiyaları hakimiyyətin sərəncamında olarsa, o seçkiyə qatılmağa dəyərmə? Bu məsələyə aydınlıq gətirməmiş namizədlik söhbəti özünü aldatmaqdan, xalqı çaşdırmaqdan savayı nə verə bilər? Birinci dərəcəli məsələ söhbət konusu olmalıdır.

Doğru haradadır?

Doğrusu, mən bilmirəm, o zamanın (20-30-cu illər) repressiya olunanlar və bir təhər canını qurtaranlar haqda söz deyənlər özlərini onların yerinə qoyub düşünürləmi? Düşünürlərsə, qərarları nə olur?

Ziyarət yeri

Düzdür, ziyarət yeri insana şəfa verən, insan üçün iş görəni, iş düzəldən yer deyildir. Bunu öz doğma fanatiklərimizə bildirmək gərəkdir.